

Mentora

Svenska Studiecensalens nyhetstidning 3/2009 *Frivilligt på svenska!*

En är starkare än flera?

Foto: Sveps/Lisa sjöholm

Ett nytt ordspråk för vår tid

Ensam är stark lyder ett välkänt ordspråk. Ett annat, diametralt motsatt motto är den gamla hederliga riddarkodexen En för alla – alla för en som utgår från styrkan av att blåsa under samma kol.

Vårt aktuella tema En är starkare än flera? blir något av en hybrid av ovanstående sentenser. Frågetecknet finns med, därför att ifrågasättandet av den storskalighets- och konkurrenslogik som idag präglar samhällsutvecklingen inom vitt skilda områden är viktig.

Närpesnaprapaten och musikern David Strömbäck sjunger om hur denna logik flyttat in i våra hem: ”Stor, större, allra störst. Vem vinner, vem kommer först”, då den jättestora godispåsen inte räcker för lillebror och TV:n uppgraderats från 20 till 40 tum.

Sammanhanget är det väsentliga: är det förnuftigt att samman slå kommuner och flytta upp närservice ett steg upp? Är det klokt att bunta ihop utbildningsenheter under samma tak, samma brand? Är det vettigt att fusionera lokala föreningar som har olika föreningskultur och verksamhetsformer?

Första slutsatsen: det går inte att svepande generalisera över alla planerade eller redan genomförda fusioner. Varje beslutsprocess har sin egen rationalitet och inbyggda logik - läs t.ex. Mats Granös inkännande text om folkhögskolorna i SFV:s stora utbildningssatsning Axxell. Där finns en stark önskan att kombinera ett mjukt, humanistiskt inne-

håll med tuffa kvantitativa och kvalitativa villkor, dessutom med utmaningen att förena folkbildning och yrkesutbildning under samma tak.

Andra slutsatsen: kolla gärna motiven till sammanslagningarna, är de relevanta? Vanligt förekommande är de ekonomiska inbesparingarnas ofrånkomliga retorik i dessa finanskristider, ägarnas (o)uttalade policyförklaringar, argumenten om mindre byråkrati och bättre service etc. etc. Demokrati- och språkaspekterna borde här lyftas fram – vi kan kalla det brukarinflytande, konsekvensbedömning eller något liknande.

Den tredje – och viktigaste – slutsatsen är att frivillig arbetet i lokalsamhället och i större regionala nätverk vinner på att tänka crossover, över tidigare gränser. Synergien med IF Raseborg och ökat föreningsamarbete i Åboland kan var och en notera, och de pigga pensionärspoolarna i Vasatrakten kommer inte att ha brist på sysselsättning. Här är det också viktigt att inse: initiativet kommer underifrån, processen är positiv utan tvång och fusionen, föreningen består av människor - inte hindrande strukturer.

Alltså – en är starkare än flera – då många bäckar små blir en stor å.

Björn Wallén

PS. Kolla även bloggloggen som tipsar om FN:s 20-årsaktuelle Barnkonvention! DS.

Mentora kan läsas på nätet i pdf-form på adressen www.ssc.fi

Ungdomens behov av identitet, de vuxnas av generativitet och seniorernas av integritet, för med sig allmänna bildningsbehov, som kan tillmötesgå i yrkesutbildning, vuxenutbildning och – i allra högsta grad – inom den fria bildningen.

Mats Granö, sid. 7

- 2 Ledaren
- 4 Axxellerande fritt bildningsarbete
- 8 Pigga Polare är en resurs
- 10 IF Raseborg
- 12 Efter kommunfusionerna i Åboland
- 14 Gränslöst – avgränsat frivilligarbete
- 16 Hurudan lokal service får äldre hemmaboende?
- 19 Bloggloggen
- 19 SSC-nytt
- 20 Kommunfältet i förändring

MENTORA

Svenska studiecensalens
nyhetstidning
9 årgången 2009
Utkommer årligen med 4 nummer

Svenska studiecensalen, centralkansliet
Nylandsgatan 17 B
PB 235, 00121 Helsingfors
Tfn: 09-612 90 70
Fax: 09-680 24 25
E-post: studiecensalen@ssc.fi

Björn Wallén
chefredaktör
bjorn.wallén@ssc.fi

Walter Fortelius
redaktionssekreterare
mentora@ssc.fi

Pia Pettersson
layout
pia.pettersson@kolumbus.fi

Sebastian Gripenberg
verksamhetsombud (Nyland)
sebastian.gripenberg@ssc.fi

Frida Westerback
projektledare
De ungas akademi (DUA)
frida.westerback@ssc.fi

Kim Österman
informatör, FSU
kim.osterman@fsu.fi

Anna-Karin Öhman
verksamhetsombud (Österbotten)
Österbottens regionkansli
Rådhusgatan 21 C, 65100 Vasa
Tfn: 06-320 41 50
E-post: ssc-vasa@ssc.fi

Beatrice Östman
verksamhetsombud (Åboland)
Åbolands regionkansli
Auragatan 1 C, 20100 Åbo
Tfn: 02-251 60 60
E-post: ssc-abo@ssc.fi

Material kan skickas till red.sekr. helst per e-post till adressen mentora@ssc.fi eller till Mentora, Nylandsgatan 17 B, 00120 Helsingfors. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera insänt material.

Omslagsbild: HORROR VACUI, Spöke,
Kimmo Schroderus 2006-2007, Kiasma
Foto: Pia Pettersson

Axxellerande fritt bildningsarbete

De första folkhögskolorna grundades i vårt land år 1889, och under folkhögskolorörelsens 120 år har ett 90-tal folkhögskolor, varav 17 svenskspråkiga, erbjudit heltidsstudier i internatform för växande och vuxna. Till folkhögskolorna har de studerande sökt sig av fri vilja – inte för att eftersträva betyg eller vitsord, utan för att växa och utvecklas som individer och samhällsmedlemmar. Dessa grundläggande principer för det fria bildningsarbetet står sig i den dag som är, och de övergripande humanistiska målen med de mjuka värderingarna ställs fortsättningsvis i centrum.

Men även om humanistiska mål och mjuka värderingar betonas i snart sagt alla utbildningssammanhang, är det få utbildningsinstitutioner som bryr sig om att verkligen satsa på denna sida av personlighetsdanningen. Mot denna bakgrund är det lovvärt att den finlandssvenska pedagogiska storsatsningen Axxell Utbildning AB, har en egen avdelning för fritt bildningsarbete och systematiskt har gått in för att utveckla denna del av utbildningsverksamheten. Till denna nya skola anslöt sig AB Svenska folkhögskolan-SFV med sina fyra folkhögskolor, Finns folkhögskola, Cityfolkhögskolan, Lappfjärds folkhögskola, Kuggomskolan, samt ytterligare Åbolands folkhögskola.

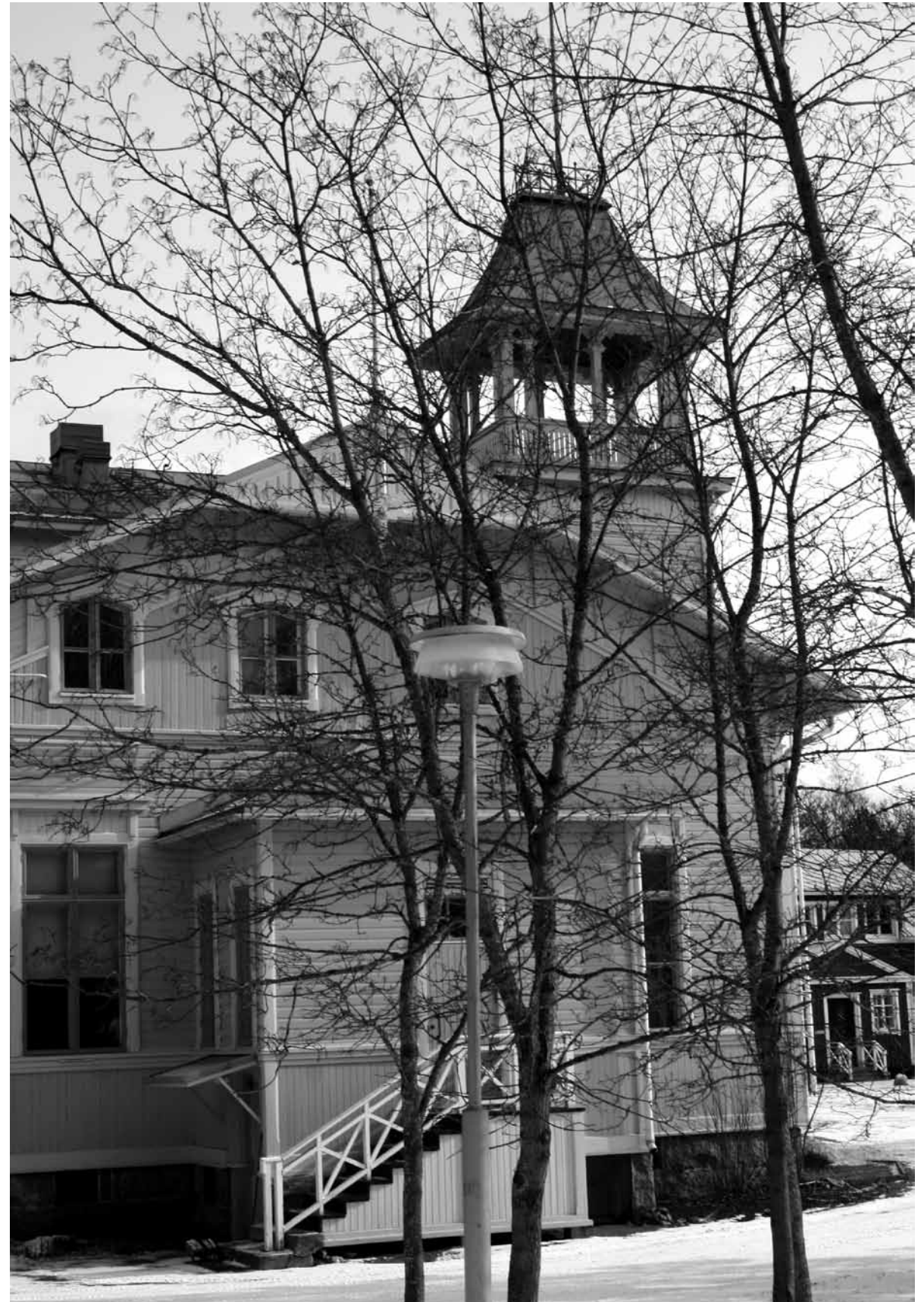
Fem under samma tak

Fem av Svenskfinlands sexton folkhögskolor är alltså i dag under samma tak som grundläggande yrkesutbildning och vuxenutbildning – och dessa beslut fattades redan innan de reformsträvanden, som under de senaste åren genomförts i

vårt land på alla pedagogiska plan från grundskola till universitet, hade hunnit beröra det fria bildningsarbetet. I dag – när folkhögskolorna nås av brev och enkäter från skolmyndigheterna med fusionsönskemål och krav på rationaliseringar och samarbete – är Axxell steget före i utvecklingssträvandena, och folkhögskolorna har lyckats bli en del av en större helhet, där volymen kan garantera undervisningsarbetets kvalitet. När det prestationsbaserade statsandelssystemet en gång i världen ersatte det utgiftsbaserade, trodde man att de små finlandssvenska folkhögskolornas saga skulle vara all, eftersom statsandelssystemet definitivt gynnade de stora skolorna. Och många av de specialarrangemang – inte minst internatet och det egna kosthället – som gjort folkhögskolan till folkhögskola, är kostsamma, speciellt för små enheter. Men hemmet vid vägen, den gamla benämningen på folkhögskolan med sitt internat och sina nära människorelationer, kamratskapet och elevernas glädje i att lära sig av fri vilja just det de önskar skaffa sig kunskap om, har stått sig under årens lopp.

Kvantitet = kvalitet ?

Dock måste man i dag ställa sig frågan var den kvantitativa gränsen går för att kvaliteten skall kunna upprätthållas och folkhögskolan skall kunna vara effektiv och fungerande. Kan en skola med 20 studerandeplatser bära sig ekonomiskt och kvalitativt? Är femtio, sextio elever ett optimum när det gäller folkhögskolor. Kan en folkhögskola uppfylla förväntningarna om den har hundratals elever? Skolans storlek är ett viktigt kriterium, och ställs direkt i relation till antalet folkhögskolor. Att Svenskfinland har världsrekord i folkhögskoltäthet, är något vi kan vara stolta över, men frågan är om det är realistiskt med 16 svenskspråkiga folkhögskolor i ett land som vårt, där utbildningsutbudet efter grundskolan vida överträffar behovet? Svaret är nog trots allt ja, men förutsätter att skolorna är specialiserade, profilerade och har faciliteter och pedagogik av högsta kvalitet, samt ett fungerande samarbetsnätverk. I framtidens folkhögskola kommer upp till

15% av statsbidraget att erläggas för kvalitets- och utvecklingsarbete, men den procentsatsen tas från det statsbidrag som nu är kalkylerat och prestationsbaserat. En enkel analys ger då vid handen att en större skola har bättre möjligheter att utvecklas kvalitativt, eftersom studerandeveckan kan produceras till ett lägre pris än i en liten skola: pengar kan vikas för kvalitets- och utvecklingsarbete samtidigt som studerandeveckan kan produceras till resonabla kostnader. Så den som har, honom skall vara givet. Folkhögskolorna måste följaktligen vara någorlunda stora för att kunna klara sig. Och av de 16 svenskspråkiga skolorna är endast en stor. Resten är små, eller mycket små. Vi bör följaktligen inom Axxell se över vår folkhögskolesektor. Uppenbart är att Axxell skall ha en koncession för att driva folkhögskola, d.v.s. ha en folkhögskola med tillstånd att verka på de orter, där Axxell har verksamhet. Någon av folkhögskolorna kan t.ex. fungera som centralfolkhögskola och de övriga som specialiserade filialer. Eller så fungerar samtliga skolor som autonoma enheter med en gemensam läroplan. Under alla omständigheter måste enheternas verksamhet samordnas.

Innehållet viktigast

Men även om folkhögskolans organisation och administration är en hörnsten i utvecklings- och kvalitetsarbetet vid Axxells folkhögskoleverksamhet, är innehållet i bildnings-

verksamheten det absolut viktigaste. Och här krävs innovationsförmåga och utvecklingsiver: vad kan folkhögskolan erbjuda som ingen annan skolform kan? Vad gör folkhögskolan unik? Vad är folkhögskolan bättre på än någon annan skola inom det formella eller informella skolsystemet? Folkhögskolan har sedan Grundtvigs dagar betraktats som *skolan för livet*. Folkhögskolan har sedan länge ansetts stå för det livslånga lärandets principer. Låt oss löpa denna lina ut: Folkhögskolan skall vända sig till ungdomen, till vuxna och till seniorer. Ungdomens bildningsbehov kretsar kring ungdomsårens utvecklingsmål, d.v.s. identiteten, med svaren på frågorna vem är jag, vad är jag? Vuxenålderns utvecklingsmål är generativiteten – att föra kulturen vidare, släktet vidare, utveckla det rådande, vara produktiv. Och i ålderdomen bör man kunna blicka bakåt och konstatera att allt varit ganska gott. Kalla detta jagets integritet! Ungdomens behov av identitet, de vuxnas av generativitet och seniorernas av integritet, för med sig allmänna bildningsbehov, som kan tillmötesgå i yrkesutbildning, vuxenutbildning och – i allra högsta grad – inom den fria bildningen.

Men det kräver det samarbete som den kommande lagen efterlyser. Av största vikt är att folkhögskolor, arbetar- och medborgarinstitut, studiecentraler, sommaruniversitet och idrottsinstitut tillsammans bygger upp mångsidiga och kvalitativt högtstående utbildningshelheter som erbjuds de

studerande. För vi har ingen nytta av att konkurrera med varandra inom det fria bildningsarbetet. Det vi är bäst på inom det fria bildningsarbetet erbjuder vi i samråd med varandra. Utvecklingsarbetet sker självstyrt över nätet i sociala media, och en första modell, *Länken*, har redan utprovats och befunnits mycket utvecklingsbar.

Nätpedagogikens möjligheter

Att vi går från ett utbildningssamhälle till ett informationssamhälle borde betyda att vi rent pedagogiskt går från en plats för kunskapsförmedling direkt till kunskapens källa. När det gäller folkhögskolan, som alltid framstått som *hemmet vid vägen* och som betonat huset, hemmet, ljuset i fönstren och den trygga, familjeliknande atmosfären, kommer detta att beröra själva bildningsuppgiften och hur den i framtiden garanteras. Folkhögskolans funktion hänger samman med rumsbegreppet, som när det gäller utbildning är (minst) tredelad – vi kan tala om det spatiala rummet (det fysiska klassrummet, skolhuset), det sociala rummet (stället där man träffas, umgås och tillsammans diskuterar och studerar) och det virtuella rummet (med studier på nätet och sociala nätverk).

När vi funderar över morgondagens folkhögskola bör vi stanna upp inför denna tredelning och nogsamt fundera över vad det är som skall känneteckna folkhögskolan i framtiden och skilja den från det formella bildningssystemet.

Samtidigt måste vi vara på vår vakt gentemot informations-samhällets överutbud av fragmentarisk kunskap, som i lärosituationen under alla omständigheter, och nu kanske mera än någonsin, behöver lärarens strukturering av studiematerialet. Ett otåligt surfande mellan TV-kanaler och googlande på nätet i kombination med en vanföreställning om att det virtuella rummet i sig skall ersätta skolklassen – för att inte tala om en spirande övertro på informations-samhällets möjligheter – har i många fall fört de studerande in på ett besynnerligt ingenmansland, där varken det spatiala, sociala eller det virtuella rummet kan ge de fysiska ramarna för kunskapsbehovets tillfredsställelse.

Det gäller alltså att finna en balans och utveckla en egen pedagogik för detta. Vårt utgångsläge bör vara att den digitala världen är dialogisk och att den baserar sig på folkets kollektiva intelligens samt att den är jämlik och möjliggör att man fritt kan dela med sig av det man lärt sig. Den erbjuder följaktligen även goda möjligheter för utvecklandet av lärande organisationer, något som bör känneteckna den fria bildningen i Axxell!

Detta hör till de utmaningar Axxell står inför när det gäller att bevara och vidareutveckla det fria bildningsarbetet i Svenskfinland!

Mats Granö

utvecklingschef för fri bildning Axxell Utbildning Ab

Pigga polare är en resurs!

Senaste år kom Sten Andersson i Vasa på en idé. Varför inte göra livet mera innehållsrikt och givande under de nuförtiden många pensionsåren?

Hans idéer väckte genklang och med **Ole Norrback** som gästföreläsare på det första seminariet satte vi igång. Det ena seminariet efter det andra ordnades en gång i månaden och när vi åhörare fått sitta och lyssna tillräckligt länge tog vi själva till orda och började föreslå aktiviteter av olika slag.

En administrativ-, en teknik-, en social-, en mentorskaps- och en traditionsgrupp bildades snabbt. Vi började med att erbjuda våra tjänster i skolor som mentorer i arbetsfrågor, som reservmormor och -morfar. Vi erbjöd oss att göra besök i hemmet eller vid anstalter, gå med till butiken eller på motionsrunda, ge stöd och hjälp åt olika handikapporganisationer och att följa med till kulturella och andliga program, givetvis helt gratis med glädjen att kunna hjälpa som belöning.

Vi fixade till en hemsida i Folkhälsans Internet-portal och visst fick vi uppdrag!

Vasa svenska synskadade blev en samarbetspartner och även andra organisationer har hört av sig. Folkhälsan har beredvilligt ställt **Ann-Charlotte Willför** till vårt förfogande och hon koordinerar vår verksamhet. Man hittar oss t.o.m. om man googlar på *resurspoolen* och får våra kontaktuppgifter där.

Aktuellt just nu är en allsångskväll som vi arrangerar i Sandviksvillan torsdagen den 20 augusti från kl. 18.00-20.00. Det är **Pelle Janssons** pigga pensionärskapell som leder sången och sångerna tas ur *Sånger för alla* som getts ut av Finlands svenska folkmusikinstitut.

I september har vi ett seminarium där pensionärens liv belyses av en inbjuden föreläsare och sedan blir det diskussion om den fortsatta verksamheten. I oktober gästar **Merete Mazzarella** oss och senare i oktober strävar vi till att ordna en psalmsångskväll i Trefaldighetskyrkan där man får sjunga de gamla psalmerna till de gamla melodierna.

Vi inleder även arbetet med en skrivargrupp som skall producera små berättelser om livet förr. Vi skall sedan besöka åldringshem och berätta och aktivera åldringarna att berätta små livsberättelser.

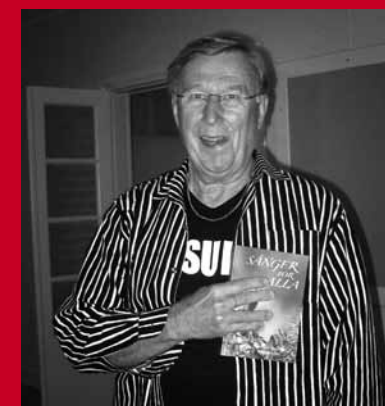
Vi skall initiera *Elektronik för äldre* ett projekt som strävar till att göra pensionärerna bekanta med datorn som hjälpmedel, t.ex. för dem som är intresserade av släktforskning, av litteratur och användningen av e-post och Skype, bild- och ljudtelefoni.

Vi kommer att synas på föreningsfestivalen i Vasa 11.09-09 och i Botnia-hallen 05.10.-09.

Att resa är något som många pensionärer kan och vill. För dem kan vi arrangera reseberättelse-kvällar där man får dela med sig av sina upplevelser från resor man minns.

Det är således en hel del vi vill göra och vi vill framförallt fånga upp snart blivande och nyblivna pensionärer så deras nyvunna frihet blir en tillgång för såväl dem som andra. Nu kan vem som helst i vår målgrupp bli en polare i Resurspoolen!

Christian Ahlbom

Christian Ahlbom

Resurspoolen i Vasa är en verksamhet som koordineras av Folkhälsan i samarbete med Pensionärsdistriktet i Österbotten och Svenska studiec centralen.

IF Raseborg

Tanken på en gemensam friidrottsförening i Västnyland diskuterades och planerades redan på 1980-talet. Man var redan långt på väg, men på slutrakan strandade planerna till följd av motstånd i de olika föreningarna som var med i planeringsarbetet.

Under åren har man diskuterat samarbete, fusioner och dylikt, men inte direkt kommit till något konkret. Då beslutet om kommunsammanslagningen mellan Karis, Ekenäs och Pojo blev klart hösten 2007, tog Karis IK:s styrelse initiativ till diskussioner kring friidrottens framtid i den nya kommunen. Karis IK tog i första hand kontakt med de friidrottsföreningar (totalt fem föreningar inkl. Karis IK) som ska vara verksamma i den nya staden Raseborg. Även övriga friidrottsföreningar i grannkommunerna informerades och gavs möjlighet att delta i diskussionerna.

Slutligen blev det Karis IK och Ekenäs IF Friidrott som inledde en mer allvarlig planering inför ett samarbete. En projektgrupp bildades av representanter från båda föreningarna. Redan i ett tidigt skede blev det klart att ett bildande av en helt ny förening skulle vara det bästa. Under arbetet hörde man medlemmar, takorganisationer och informerade blivande Raseborgs stads tjänstemän. Man undersökte olika alternativ inom delområdena: administration, information, ekonomi, tävlingsverksamhet (deltagande och arrangerandet) samt träningsverksamhet.

IF Raseborg bildas

En slutrapport av projektgruppen godkändes av Karis IK och Ekenäs IF Friidrott under våren 2008. Konkret betydde detta att en ny förening bildades. Den nya föreningen skulle vara den enda som syns utåt i friidrottsverksamheten. Basföreningarna (KIK, EIF Friidrott) kvarstår som föreningar, men deras roll är understödande av verksamheten i den nya föreningen. Basföreningarna avslutade sina medlemskap i takorganisationerna, NÅID, SFI och SUL. Nya föreningen anslöt sig till NÅID, SFI och SUL och övriga behövliga organisationer.

IF Raseborg bildades 18.7.2008 på restaurang Knipan i Ekenäs. Officiellt tog IF Raseborg över verksamheten 1.1.2009, samtidigt som Raseborgs stad bildades.

Föreningens administrativa språk är svenska. Verksamhets-språken är svenska och finska. Föreningens färger och logon är helt nya. Man valde medvetet nya färger och en ny logo för att inte ha något gammalt som kanske skulle skada samarbetet i den nya föreningen. En ny internetsida www.ifraseborg.fi öppnades och började byggas upp. Tyvärr har inte tid och resurser riktigt räckt till, så det blir mera att finslipa efter hand.

En är starkare är flera

Under bildningsskedet diskuterades man för och nackdelar. Fördelarna var betydligt flere, bl.a. en starkare organisation, starkare budgetgrund, utnyttjande av den breda tränarkunskapen, bättre förutsättningar för träningsgrupperna (även den sociala biten), bättre tävlingsförutsättningar speciellt för stafettlag, starkare ställning inom staden gentemot övriga idrottsformer, förutsättningarna förbättras för att toppidrottarna stannar kvar i föreningen. Som största nackdel kan man väl räkna att det i startskedet krävs en större insats av föreningens ledare. Alla visste att bildandet av en ny förening kräver positiv anda och långsiktiga visioner. Om några år har säkert alla mindre praktiska problem som dyker upp avklarats. Man bör ju komma ihåg att Karis IK och Ekenäs IF Friidrott har en lång historia bakom sig och nya tankar kan vara svårsmälta.

För tillfället ser det positivt ut. Från årsskiftet har vi kunnat förverkliga de tankar som sattes fram vid bildandet av föreningen. Vi har verksamhet i Ekenäs och Karis, och även gemensamma träningar har genomförts. Mycket arbete finns ännu, men vi har stärkt vår ställning i Rase-

borg (tredje största idrottsföreningen i kommunen). Vi har deltagit i stafetter med flere lag än basföreningarna annars skulle ha kunnat få fram. Vi har även deltagit i Årevarvet, i år ordnat så att det sprangs både i Ekenäs och Karis samtidigt. Vi har också arrangerat Raseborg Games del I med nationella toppar, arrangemangen krävde ganska mycket av basföreningarnas medlemmar men även där tycktes alla vilja ställa upp. Vi tycker att vi kunnat trygga träningsförhållandena för att minska bortfallet bland ungdomarna fast det finns mycket kvar att jobba på. Som helhet kan man säga att andan i föreningen är god, även oldboys-medlemmarna är aktiva. Då det är många aktiva i föreningen finns det alltid ett behov av flere knatteledare och tränare och vi tar gärna emot nya ledare eller tränare.

Jari Sopen-Luoma

Första styrelsen: Jari Sopen-Luoma, ordförande, Gun-Britt Bäcklund, sekreterare, Thomas Sjöström, viceordförande, Leif Österman, Roy Westerholm, Conny Karlsson, Roger Lönnberg, suppleant, Marika Lindholm, suppleant

Efter kommunfusionerna i Åboland

Foto: Pia Pettersson

Vid Svenska studiecentralens årliga båt kryssning i december 2008 hölls en paneldiskussion. Temat för paneldiskussionen var *Vad kommer kommunsammanslagningarna att betyda för föreningar och organisationer i Åboland?* Då hoppades man på mera samarbete, men det fanns också en viss förhoppning om att inget ska förändras.

De nya kommunerna Kimitoön och Väståboland har nu hunnit fungera ett halvår efter kommunsammanslagningarna. Kanske är detta en allt för kort tid för att göra en utvärdering över hur fusionen påverkat tredje sektorn i regionen? Ändå kan vi med facit i hand konstatera att det har hunnit ske förändringar i Åboland, som ingen i december kunde förutsäga.

Undertecknad sände i början av juni ut några frågor till de åboländska organisationernas verksamhetsledare, medborgarinstitutsrektorerna, och folkhögskolrektorerna för att få mera heltäckande bild av både organisationernas och fria bildningens åsikter i frågan.

Första frågan som ställdes var:

Har ni inom föreningen / organisationen märkt några förändringar i kontakten till de två nya kommunerna efter kommunsammanslagningen?

De flesta svarande hade märkt en betydlig skillnad. Alla konstaterade att det i början av året var svårt att få kontakt med rätt person inom kommunerna. Troligen berodde detta på att den kommunala personalen har haft svårt att hitta sin nya roll i storkommunerna. Viktiga personer för tredjesektorn inom kommunerna har bytts ut och det har uppstått svårigheter med att hitta rätt personkontakt. Det har också varit svårt med koordineringen av informationstekniken. Hemsidor, telefonväxlar och annat praktiskt har inte fungerat till belåtenhet inom de nya kommunerna.

Har ni hunnit märka någon förändring när det gäller bidragsökande och erhållande av bidrag?

Här kan man tydligt märka en oro inför framtiden. Inga kontakter till kommunerna gällande ansökningar hade ännu tagits eftersom det vid förfrågan var för tidigt på året. Man är dock orolig för risken att bidragen skall minska. Oron bygger på den ekonomiska recession som allmänt råder, men också på mångfalden av olika föreningar som nu finns inom en och samma kommun.

Medborgarinstituten uttrycker också en viss oro över kommunernas möjligheter att hålla alla olika utrymmen ute i bygderna i skick, så att dessa utrymmen har en så hög standard att kursverksamhet kan hållas i dem som tidigare.

Har kommunsammanslagningen påverkat verksamheten i er förening? Ingen av organisationerna har ännu upplevt att den egna verksamheten på något sätt har påverkats av kommunsammanslagningen. Ändå finns det en vag oro för framtiden. En av de svarande svarar *inte direkt men indirekt...*

Har kontakten till andra föreningar påverkats av kommunsammanslagningarna?

De flesta förväntar sig ett utökat samarbete mellan föreningar inom samma organisation, men också mellan föreningar från olika organisationer och emellan organisationer. En del föreningar har redan arrangerat gemensamma träffar. Här konstaterar en svarande att det kan finnas en *fara* att föreningarna blir tvåspråkiga ifall det finns samma föreningar på båda språken inom kommunen.

Hur tror du / ni att organisations-/föreningsuppbyggnaden ser ut om fem år i Åboland?

Det är alltid svårt att sja om framtiden och det visar också de svar som kommit på denna fråga. En del tror att allt kommer att vara

så som nu med kanske något bortfall av verksamhetspunkter. En viss oro finns över vad beskattningen av föreningar kommer att leda. Likaså uttrycks en ångslan över att speciellt Väståboland skall bli mera finskspråkigt och att föreningsaktiviteter på svenska därmed eventuellt försvåras. Trots en viss oro lever en klar positiv förväntan på framtiden. Föreningarnas lokala betydelse framhävs vilket betyder att de nuvarande föreningarna kommer att finnas kvar med kanske någon enstaka samgång.

Folkhögskolorna i landskapet känner sig klart hotade och ser mycket dystert på sin framtid om fem år. Det gäller kanske att finna nya former för den heltäckande fria bildningen inom landskapet?

Åboland är ett litet landskap med speciella förutsättningar med tanke på geografin. Hur konstellationerna i bygderna ser ut om fem år skall bli intressant att se. Kanske har hela tredjesektorn/ fria bildningen gått samman till en enhetlig bas för hela Åboland och erhåller kommunalt stöd från de kommuner som då finns i Åboland.

Beatrice Östman

Jatta Vikström och Anitta Raitanen

Gränslöst

– avgränsat frivilligarbete

Mentora har intervjuat två verkliga eldsjälar på Kansalaisareena ry, som är en riksomfattande förening för frivilligarbete med syftet att befrämja medborgarverksamhet, socialt kapital och delaktighet i samhället. **Anitta Raitanen** och **Jatta Vikström** jobbar på Kansalaisareena som upprätthåller ett nationellt nätverk av frivilligarbetare runtom i Finland och erbjuder dem information, kontakter och annan nyttig service.

Björn Wallén (BW): Frivilligarbete görs både enskilt och i grupp. Vilka motiv finns det bakom engagemang?

Anitta Raitanen (AR) & Jatta Vikström (JV): Frivilligarbetets motiv varierar från helt individuella och egoistiska motiv till mycket osjälviska, altruistiska motiv. Man kan inte heller nischa in motiven enligt ålder, att unga och gamla skulle ha olika synsätt.

För att rekrytera nya frivilliga kan redan information vara en port till engagemang. Vi tycker det är mycket viktigt att utveckla den nationella förmedlingsportalen www.vapaaehtoiseksi.fi som även finns på svenska www.blifrivillig.fi och lanseras i december 2009.

När man planerar frivilligverksamhet bör man alltmör beakta verksamhetens mångfald: speciellt ungdomar är intresserade av trendig och projektliknande aktivitet. Både unga och lite äldre kommer ofta med tack vare vänners inflytande. För unga är den vanligaste orsaken till icke-engagemang att ingen har bjudit dem med: för ungdomar är frivillighet ofta att göra något tillsammans, talkoverksamhet och social vi-anda.

Människornas vilja att hjälpa, och verka för det gemensamma bästa och skapa gemenskap har inte försvunnit, men viljan förverkligas idag på nya sätt. Om de nya generationerna inte är intresserade av samma slags föreningsverksamhet som de äldre generationerna, då bör man skapa förutsättningar för nya verksamhetsformer. Att använda virtuella kanaler och *communities* är i allt högre grad nödvändigt för att jobba tillsammans med andra frivilliga.

BW: De stora årskullarna är på väg in i pensionsåldern i stora skaror i Finland. Hurudan potential finns det i de stora årskullarna gällande frivilligengagemang?

AR & JV: En representant för sin generation utbrast: *Vi var vår släkts första studenter som underhyresgäster utan studie-stöd. Till hyran fanns inget hyresbidrag, och fönsteröppningen fungerade som kylskåp, moderskapsledigheten var tre månader etc. etc. Kanske man ibland kan vara litet vresig när man idag ser sig omkring!*

De stora årskullarna är idag ansvarsbärare i frivilligarbetet mer än andra åldersklasser. I en situation då många olika och också likartade generationer lever isär från varandra är man ofta intresserad att möta andra i frivilligarbetet över generationsgränserna. När slakten och boplatser inte längre erbjuder naturliga mötesplatser kan man även se ett ökat behov inom denna sektor.

BW: Kan ni ge några goda råd om lyckade modeller för nätverkande mellan frivilliga?

AR & JV: Kansalaisareena håller på med ett nationellt strategiprojekt över sektorgränserna för att skapa en stödjande struktur, och inom riksdagen finns numera också en stödgrupp för frivilligverksamhet med tanke på gemensam framtida plane-

ring. På olika håll i Finland finns också frivillignätverk, t.ex. Uleåborgs Vares-projekt och Santra-projektet i Esbo.

På svenska ordnar SSC och Folkhälsan med Kansalaisareena en workshop om nätverkande i samband med Förening 2009 i Vasas. Strävan är att överskrida sektorgränserna och i Vasas också diskutera hur man i frivilligverksamhet kunde gå över de traditionella språkgränserna.

BW: Arvoden, konkurrens och olika slags köptjänster gör sig gällande även inom vårt område. Var går gränsen mellan frivillig och beskattningsbar verksamhet, enligt er mening?

AR & JV: Till frivillighetens karaktär hör att man inte utbetalar lön för verksamheten.

Det är viktigt att organisationen eller de som får nyttan betalar för uppkomna kostnader. Det finns ju även andra motivationsfaktorer: i framtiden bör det också vara möjligt att donera en T-skjorta eller overall, utbildning och rekreation utan att betala skatt för frivilliga t.ex. på ett gårdstälko.

En annan fråga är sedan föreningars biljettintäkter vid olika evenemang; om verksamheten är vidsträckt och den kan likställas med företagsverksamhet, då bör man handla därefter. En ny form av företagsverksamhet, sk. samhällsnyttig företagsverksamhet som är vanlig bl.a. i England, väntar ännu på sin egen lagstiftning.

Och innovationer såsom Time Bank-utbytet, tidsbanken där frivillig-, företags- och offentliga sektorn utbyter tjänster, är en ny skattefråga.

BW: Frivilligarbetets volymer är imponerande även i Europa, och under år 2011 firar vi det Europeiska temaåret för frivilligverksamhet. På vilka sätt kan man förbereda sig för temaåret i Finland?

AR & JV: EU-kommissionen föreslår fyra olika mål för temaåret:

1. Att skapa en god verksamhetsmiljö för frivilligarbetet inom EU.
2. Att öka inflytandet från frivilligorganisationer och förbättra frivilligarbetets kvalitet.
3. Att erkänna och värdesätta frivilligarbetet.
4. Att göra frivilligarbetets betydelse mer känd.

Främst vill man befrämja frivilligarbetarnas rörlighet genom olika program, t.ex. ungdomarnas utbytesprogram, programmet för livslångt lärande och medborgarnas Europa. Kansalaisareena är aktivt med i temaårets förberedelser. Viktigt är att få med olika organisationer och deras intressenter med i arbetet, resurser för både nationell och regional aktivitet och synlighet. Nu lönar det sig att på olika håll i Finland slå ihop sina kloka huvuden och inleda planeringen av temaåret 2011 – låt oss alla få möjligast mycket ut av frivilligarbetets samverkan och synlighet på europeisk nivå!

Björn Wallén

Hurudan lokal service får äldre hemmaboende?

Svenska Studiecentralen har startat projektet Åtgärder för lokal serviceutvärdering och – utveckling (LUU) med Leader-finansiering via Aktion Österbotten. Resultatet av projektet kommer att bli en handbok för vilka serviceformer som enkelt och meningsfullt kan mätas på lokal nivå och hur mätmetoderna skulle kunna se ut, dock har en avgränsning gjorts till att gälla endast servicen för äldre hemmaboende.

Projektet inleddes med att sammanställa en styrgrupp med människor från olika organisationer som har kännedom om service på landsbygden. Minna Nikula jobbade deltid under en kort tid hösten 2008 med att sammanställa styrgruppen. Därefter har Carina Storhannus haft hand om själva utredningen och intervjuerna under våren och sommaren 2009. Handboken och mätmetoderna kommer att göras som köptjänst under hösten 2009.

Utmaningar inom KSSR-processen

I samband med den aktuella kommun- och servicestrukturen (KSSR) finns ett antal utmaningar, som ytterligare förstärks av den pågående ekonomiska recessionen:

- Offentliga ekonomin minskar

Offentliga sektorns ekonomi och uppbyggnad är i förändring. På grund av den offentliga sektorns ansträngda ekonomi är stat och kommun tvungna att se över sin service. Den service vi kommer att erbjudas i framtiden är inte nödvändigtvis lika heltäckande som idag.

- Servicedistriktet blir större – service produceras allt längre bort

Den pågående KSSR – processen kommer överlag att medföra färre och större kommuner och större enheter som producerar samhällsservice. Målet är att upprätthålla en god service på ett effektivt sätt. Det finns dock berättigad oro för att det ökade avståndet till serviceproducenterna medför större avstånd till såväl servicen som beslutsfattandet om servicen. Detta gäller framför allt glesbygden och den svenskspråkiga servicen. Det finns risk för att lokalkännedomen försvinner.

- Sätten att producera tjänster och service ändras

Kommunerna, gamla eller nybildade, har en skyldighet att se till att kommun-medlemmarna, oberoende av var de bor, får en jämlik service. Det är mycket viktigt att bestämma vilken service som i fortsättningen skall upprätthållas av det offentliga, samt vilken service kan föreningarna, det vill säga den frivilliga tredje sektorn, sköta och vad skall individen själv ombesörja.

- Tredje sektorns roll kommer att förändras när den offentliga service och kommunstrukturen förändras.

Allt fler bedömare hävdar att den tredje sektorn kommer att få ett allt större ansvar för att upprätthålla service. Det finns också många belysande exempel på hur den tredje sektorn, inkluderande såväl föreningar och organisationer som sociala företag, gör goda insatser.

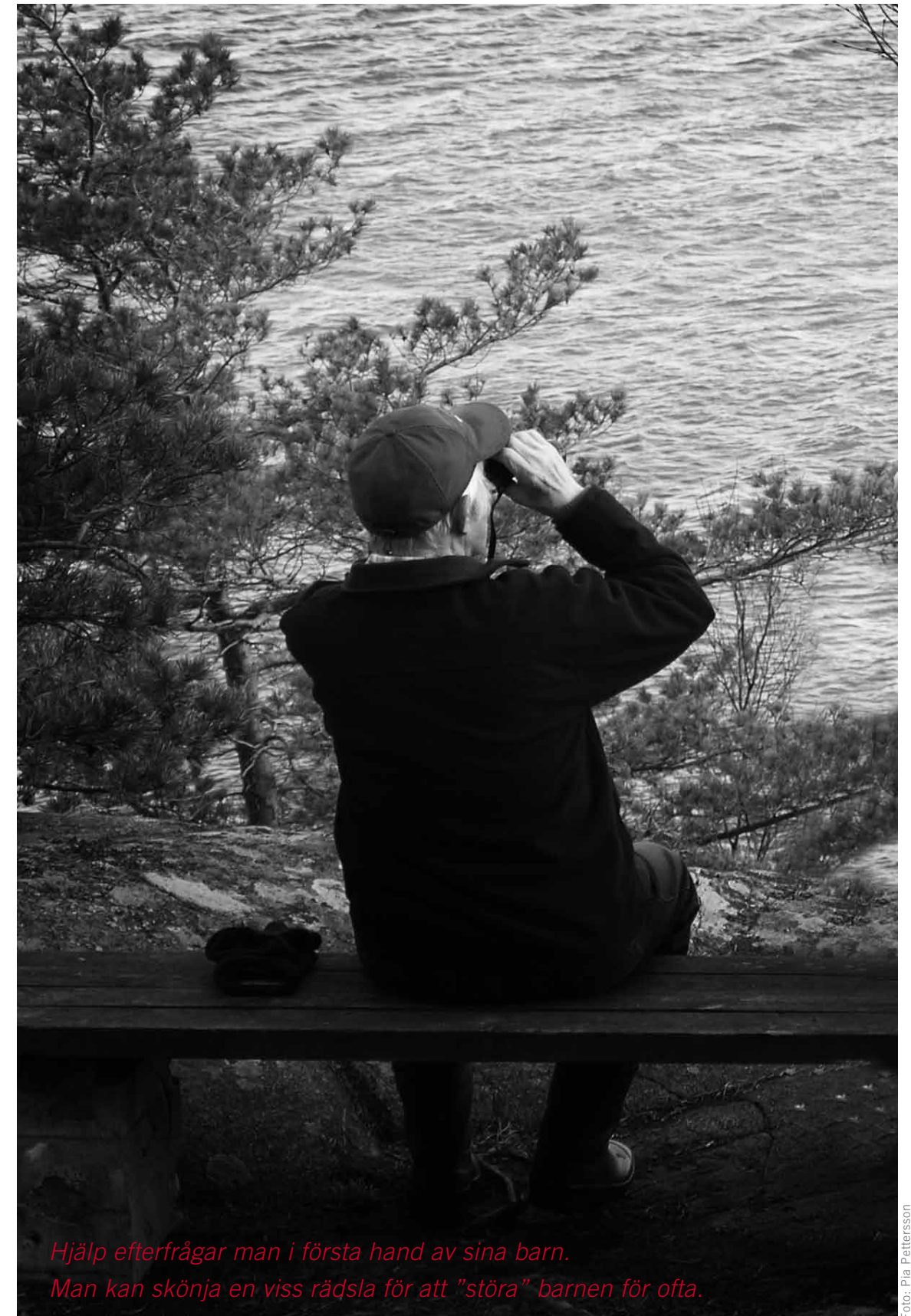
Det är svårt att ge den brokiga tredje sektorn uppgifter utgående från ett nationellt eller ens regionalt perspektiv eftersom de lokala förhållandena varierar kraftigt. Det är först på lokal nivå som man konkret kan bedöma den tredje sektorns möjligheter att utöka sin roll som producent av samhällsservice.

En slutsats av det ovanstående är att man borde skapa lokala organ för utvärdering och utveckling som gör mätningar av den lokala servicenivån och som utgår från lokala initiativ och aktivering som utnyttjar relevanta mätmetoder som blir en del av serviceproducenternas utvärderingssystem.

Servicebehov för äldre hemmaboende – vad har projektet kartlagt?

Servicen i tre olika temaområden (3 case) för äldre hemmaboende valdes ut i Svenska Österbotten. Vi tittade närmare på Esse by i Pedersöre, Petalax by i Malax och Korsbäck by i Kristinestad. Esse är en relativt stor by med positiv befolknings-utveckling. Petalax representerar en gammal primärkommun och Korsbäck representerar byar som lider av utflyttning och befolkningsminskning.

Äldre människor har generellt olika behov av service beroende på hur man lever. Om man lever i parförhållanden eller om man är ensamstående, olika är också behoven om man bor i egnahemshus, våningshus eller pensionärshem. Man

Hjälp efterfrågar man i första hand av sina barn.
Man kan skönja en viss rädsla för att "störa" barnen för ofta.

Flera har efterlyst en vänakut som man skulle få ringa till då man är rädd, trött, ledsen eller endast annars vill prata.

Bloggloggen

SSC-nytt

Lena Hammarbäck

kan även se olika behov hos ensamstående som just blivit ensamma och sådana som alltid levit ensamma.

Utredningen påbörjades genom att en kartläggning av den service som idag erbjuds äldre hemmaboende i jämförelse med den service som äldre personer efterfrågar. Vi antar att det finns *ett glapp* mellan det som idag erbjuds och vad äldre personer skulle önska sig. Utredningen gjordes i alla de tre ovannämnda byarna både genom direkta intervjuer av äldre och genom enkäter till hushåll bestående av äldre personer. Totalt har närmare 100 hushåll med äldre personer deltagit i undersökningen.

Allmänt kan man säga att våra äldre i dessa tre byar upplever att de har det bra och har all den service som de tycker sig behöva. De känner sig trygga, litar på människorna i sin omgivning och umgås med sina grannar.

Bostäderna de äldre bor i verkar vara välanpassade till deras situation och behov. Servicen, såsom affärer, post, bank, apotek finns relativt nära dock på sådant avstånd att man behöver ha hjälp att besöka dessa om man inte själv har körkort och bil.

De flesta får dagliga besök eller telefonsamtal i första hand från sina barn och upplever att de får tillräckliga telefonsamtal och besök.

De läser dagstidningar och veckotidningar, lyssnar på Radio Vega och ser på TV (FST5 och Sveriges kanaler). Ett fåtal använder sig av internet.

Somliga är med i kurser vintertid, kurser dagtid i medborgarinstitutets regi efterlyses. Förklaringen är att de säger sig orka bättre dagtid. Skulle det ordnas data-, språk- gymnastikkurser dagtid skulle fler äldre delta i dem. Körsång för pensionärer efterfrågas men finns sällan i institutens kursutbud.

Äldre sysselsätter sig med att handarbeta, sköta trädgården, umgås med barnen, barnbarnen och grannarna, läsa böcker och tidningar, resa, måla, lösa korsord, motionera mm Cirka hälften är föreningsaktiva, de allra flesta i pensionärsföreningar men också i martha-, släktforskar-, byaföreningar, äldrerådet och i församlingarnas verksamhet. Många uppger att de tidigare varit föreningsaktiva men inte längre orkar.

Våra äldre känner till de former av stöd de kan få från kommunen och litar på att då de inte klarar sig längre hemma får de plats på någon vårdinrättning. Vård på eget modersmål betonas och att vårdarna skall vara snälla, pålitliga och ha tid.

På frågan vem eller vilka de vill vårdas av var svaren anhängliga eller offentliga vården. Privata köptjänster och tredje sektorn kopplades inte till vård och omsorgssektorn. Kännetecken om vilka tjänster privata företag och föreningar kan erbjuda var oftast svaga. Man kan dock se att där företagare har marknadsfört sig använder de flesta sig av deras tjänster till exempel fotvårdare och frisörer.

Man kan också utläsa ur intervjuerna att äldre ibland känner sig ensamma och skulle vilja ha en nummer att ringa. Hjälp efterfrågar man i första hand av sina barn. Man kan skönja en viss rädsla för att ”störa” barnen för ofta.

Den hjälp som äldre behöver/önskar kan indelas i olika kategorier:

- Hjälp behöver man i första hand med städning, köksarbete, matlagning och dessa tjänster vet man att man kan få hjälp med från kommunen.
- Det som man också behöver hjälp med och som begärs av anhöriga, grannar och andra bekanta är gardinupphängning, batteribyte i brandvarnare, gräsklippning, lövkrattning, snöskottning osv.
- Den tredje kategorin av hjälp är sådant som man skulle önska tala med en pålitlig, utomstående som har tid. Flera har efterlyst en *vänakut* som man skulle få ringa till då man är rädd, trött, ledsen eller endast annars vill prata.
- Sedan finns den kategori av hjälp som inte efterfrågas men som man kan utläsa av svaren gärna önskas. Ensamstående skulle gärna ha någon att gå ut och gå med, de som saknar körkort skulle gärna vilja besöka bekanta och släktingar, besöka gravgården, vissa önskar åka på teater eller shoppa. Resa på kortare och längre resor skulle flera önska men då de inte har något resesällskap blir det inte av.

Vi hoppas att handboken då den blir färdig skall kunna fungera som ett hjälpmedel i det jobb som utförs både på byanivån och i våra kommuner i den framtida KSSR- processen.

Carina Storhannus
projektledare

Eftersom FN:s Barnkonvention är aktuell i höst (antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989) har jag valt ut ett antal länkar om barn, demokratifostran och världsmedborgarskap. Dessa länkar är utdrag ur en sammanställning som jag gjort för Justitieministeriet i våras.

Med höstlig hälsning!
Björn Wallén

Demokratiakademin

Demokratiakademin jobbar med mänskliga rättigheter och har intressanta utbildningar + material, även en nyöppnad hemsida www.democracy.se med fördjupande material lämpligt för organisationer.
www.demokratiakademin.se

Kompassen

Kompassen är ett metodpaket för ungdomar att lära sig mer om mänskliga rättigheter
<http://eycb.coe.int/compass/en/contents.html>

KEPA

KEPA:s tips- och länklista om fostran till internationalism
<http://www.kansainvalisyyskasvatus.net>

Allians

Allians har gjort ett rollspel om GAIA
www.keks.fi/gaia

Barnombudsman

Visste du att Finland äntligen fått en barnombudsman? Här kan du bl.a. läsa mer om barnkonventionen och följa med aktuell diskussion i Finland.
www.lapsiasia.fi/sv/rattigheter

Unicef

Matnyttigt läromaterial om barnens rättigheter. Kolla även svenska Unicefs sidor på unicef.se, där finns bl.a. en Facebook-grupp som diskuterar barns rättigheter.
www.unicef.fi/laromaterial

Räkna med bråk Verktyg för konflikthantering

Arbetslivspsykologen **Lena Hammarbäck** från Sverige föreläser i Åbo, Helsingfors och Vasa kring konstruktiva konflikter och konflikthantering.

Föreläsningen behandlar:

Konstruktiva och destruktiva konflikter. Vad är vad?
När bråkar vi på arbetet och om vad
Konfliktens psykologi
Konflikt processen
Ger verktyg för konflikthantering

Lena är leg. psykolog och organisationskonsult med lång erfarenhet av arbete med att förebygga och hantera konflikter

Kursavgift 25 euro inkluderar kursmaterial, kaffe och tillugg. Anmälan senast 23 september till respektive regionkansli:

Åbo

29.9 kl. 13 – 15.30
Åbo svenska arbetarinstitutets konferenssal 5 vån. Kaskisgatan
ssc-abo@ssc.fi
tfn. 0405026026

Helsingfors

30.9 kl 13 – 15.30
SFV-salen, Nylandsgatan 17 D
studiecentralen@ssc.fi
tfn 09-61290710

Vasa

1.10 kl 13 – 15.30
ssc-vasa@ssc.fi
tfn 0503421890

Kommunfältet i förändring

Sedan kommun- och servicestrukturen drog igång våren 2005 har kommunfältet upplevt omvälvande förändring. Kommuner har slagits samman, samarbetsmönster har fördjupats men också slagits upp och nya har bildats. Under den här korta tiden har antalet kommuner minskat med ungefär hundra till följd av sammanslagningarna. Vid årsskiftet 2009 inledde 32 nya kommuner sin verksamhet, flera av dem är resultatet av mångkommunsammanslagningar. I år minskade antalet kommuner med hela 67.

För många österbottniska kommuner blir det en spännande höst. En omfattande utredning om samgångsmodeller och samarbetsmodeller i Vasaregionen kommer att färdigställas i slutet av september. I oktober inleds behandlingarna av förslag till eventuella sammanslagningar och samarbetsformer.

Nya kommun- och servicestrukturer ställer både det politiska och det administrativa ledarskapet i kommunerna inför helt nya utmaningar. Vi står inför en inlärningsperiod för både förtroendevalda och tjänstemän för att kunna leda verksamheten framgångsrikt och på ett sätt som anknyter till invånarnas förväntningar på service och utveckling i de egna kommunerna. Det är utmanande i synnerhet eftersom den traditionella modellen för ledning i kommunerna behöver förstärkas och förnyas.

Kommunens politiska ledning utgår från invånarna som väljer in sina representanter till fullmäktige. Det demokratiskt förankrade beslutsfattandet och politikerkåren uppvisar ett par intressanta särdrag. Forskning som nyligen publicerades vid Åbo Akademi (**Sari Pikkala**) visar att kommunalval inte i någon större utsträckning används av väljarna för att belöna eller bestraffa sina invalda representanter. Varken dålig ekonomi eller missnöje med servicen verkar orsaka någon väljarrevolt som leder till att väljarna byter ut sina företrädare. Omsättningen på ledamöter är ganska stor i Finland, mellan valperioderna byts ungefär 4 av 10 ledamöter ut. Som regel avgår 3 av 10 politiker självmant efter en slutförd fullmäktigeperiod. Bytet av representanter verkar alltså för det mesta ske odramatiskt och av *naturliga* orsa-

ker. Bland de underrepresenterade invånargrupperna, de unga, är förändringar i privata omständigheter och svårigheterna i att sammanjämka förtroendeuppdragets och familjelivets krav de största utmaningarna. Naturligtvis varierar omständigheterna mycket från kommun till kommun.

En annan av den finländska valforskningens experter (**Sami Borg**) visar upp resultat som också tyder på att finländarnas valdeltagande påverkas mer av plikt känsla och rutin än av försök till direkt påverkan av servicen. Trenden för deltagandet i allmänna val har varit sjunkande under de senaste årtiondena. Läget är inte minst sagt kritiskt eftersom valdeltagandet tyder på att snart bara varannan ser till att lägga sin röst i valurnan. För de flesta är röstandet fortfarande en medborgerlig plikt. Bland de unga är det däremot klart att röstdeltagandet inte i lika hög grad anses vara en skyldighet. Det är oroväckande eftersom det inte finns några tecken som tyder på att röstskolket är en aktiv proteståtgärd, vilket i sig skulle antyda att icke-röstarna ändå anknyter till partiväsendet på något vis. Det offentliga tycks inte tala till dem som det är till för.

Utöver den omfattande reformen hamnar kommunfältet även att anpassa sig till andra, närmast chockartade utmaningar. Den ekonomiska krisen och valfinansieringsskandalen kommer var för sig att utsätta den offentliga sektorn för påfrestningar, vars följdverkningar idag är mycket svåröversäglbara.

Det återstår att se hur dessa återverkar på kommunledningens förutsättningar. Hur man aktiverar och främjar delaktighet är ingen lätt fråga att besvara. I debatten om Vasaregionens utredningar har kommunaldelsnämnder fått en framträdande roll för att överbrygga avståndet mellan invånarna och stor kommunens beslutsfattare. För att vitalisera deltagandet i de gemensamma angelägenheterna gäller det dock att försöka upprätthålla en mångfald av åtgärder. En bredare diskussion om kanaler för deltagande är mer än nödvändig.

Mats Brandt
kommundirektör i Malax